

Tarixi memarlıq ırsı, müasir şəhər mühiti və gələcək inkisaf konsepsiyası

2026-ci ilin gəlişi ilə Azərbaycanda ölkəmiz üçün mühüm strateji əhəmiyyətə malik "Şəhərsalma və Memarlıq İli" başlandı. Xatırladaq ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 22 dekabr 2025-ci il tarixli sərəncamı ilə bu il ölkəmizdə "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilmişdir.

Artıq ilk günlərini yaşadığımız yeni ilin bütünlükə şəhərsalma və memarlıq mövzusuna həsr edilməsi təsadüfi deyil. 2026-ci ildə ölkəmiz BMT-nin Dünya Şəhərsalma Forumunun 13-cü sessiyasına (WUF13) evsahibliyi edəcək. Bu qərar Azərbaycanın dayanıqlı şəhərsalma proseslərində getdikcə artan rolunun təcəssümü kimi ölkəmizdəki strateji inkisaf proseslərinin məntiqindən irəli gəlir. Eyni zamanda beynəlxalq səviyyədə Azərbaycana olan yüksək etimadın daha bir göstəricisidir.

Şəhərsalma və memarlıq strateji baxış

Azərbaycan müxtəlif tarixi mərhələləri əhatə edən böyük şəhərsalma və memarlıq ənənələrinə malikdir. Bu ənənələr bəşiriyyət üçün son dərəcə maraqlı olan zəngin elementləri, təcrübələri, üslubları, yanaşmaları özündə birləşdirir. Paytaxt Bakı ilə regionların tərazlı inkisafının təmin edilməsi, BMT-nin Dayanıqlı İnkisaf Məqsədləri ilə uzaqlaşdırılmış şəkildə dayanıqlı məskunlaşdırmanın təşviqi, memarlıq və şəhərsalma fəaliyyətinin müasir çağırışlara uyğun aparılması hazırda ölkəmizin sosial-iqtisadi inkisaf strategiyasının əsas prioritətlərindəndir.

Ermənistən işğalı nəticəsində dağıldılmış ərazilərimizdə tarixi Zəfərimizdən sonra innovativ yanaşmaların əsasında canlanan genişmiqyaslı bərpa və quruculuq prosesləri dövlətimizin memarlıq və şəhərsalmaya strateji baxışını açıq şəkildə nümayiş etdirir. "Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı" çərçivəsində "yaşıl enerji" zonası elan edilmiş bu ərazilərdə 2020-2025-ci illər ərzində - dünyaya memarlıq-inşaat təcrübəsində nadir rast gəlinən qısa zamanda 100-dən çox yaşayış məntəqəsi, o cümlədən 12 şəhər üzrə planlaşdırma sənədləri hazırlanmış, bərpə-quruculuq işlərinə start verilmişdir. Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı, xalqımızın qırur mənbəyi Şuşa şəhərinin tarixi silmasının və ənənəvi memarlıq mühitinin bərpası ilə dirçəldilmə-

si isə bu prosesin ən simvolik nümunələrindən biri, milli iradənin parlaq təzahürü olmuşdur.

Azərbaycanda milli şəhərsalma forumlarının təşkili də artıq xoş bir ənənəyə çevrilib. Bu cür milli şəhərsalma forumlarının müvafiq sessiyalarında dayanıqlı şəhərsalma, iqlim dəyişmələrinə uyğunlaşma, inklüziv inkisaf və şəhərlərin bərpası kimi aktual məsələlərə diqqət yönəlir, əhalinin mənzil təminati, maliyyə və innovasiya mexanizmləri, ərazi planlaşdırılması, rəqəmsallaşma, mədəni ərsin qorunması və sağlam şəhər icmaları sahələrində qabaqcıl təcrübələr təqdim olunur. Dünyanın müxtəlif ərazilərinən gəlmüş iştirakçılar Azərbaycanda postmünəaqişə dövrünün bərpa modeli ilə yaxından tanış olmaq imkanı qazanırlar. Ötən ilin oktyabrında Xankəndidə və Bakıda belə milli şəhərsalma forumlarının artıq üçüncüsü keçirilmişdir. Bu baxımdan Azərbaycanın BMT-nin Dünya Şəhərsalma Forumuna evsahibliyi etməsi və bunun "Şəhərsalma və Memarlıq İli"ndə baş verməsi son dərəcə əlamətdardır.

Şəhərlərin gələcəyinə dair qlobal dialoq mərkəzi

Forum (WUF) BMT-nin şəhərsalma və dayanıqlı urbanizasiya sahəsində ən nüfuzlu beynəlxalq platformalarındandır. Belə bir forum ilk dəfə 2002-ci ildə Kenyanın Nairobi şəhərində keçirilib. Yada salaq ki, hələ 1996-ci ildə Habitat II Konfransından sonra şəhərsalma mövzularında mütomadı müzakirələrə ehtiyacın yarandığı qəbul edilmişdir. Nairobi isə UN-Habitat-in mənzil-qərargahının yerləşdiyi şəhər olduğu üçün ilk forumun burada keçirilməsi həm simvolik, həm də praktik baxımdan məqsədəyənən sayılmışdı.

2001-ci ildə BMT UN-Habita-ta urbanizasiya problemləri üzrə davamlı qlobal dialoq platforması yaratmaq mandatı vermiş və növbəti il baş tutan WUF zamanla urbanizasiya üzrə qlobal qərarların,

təcrübə mübadiləsinin əsas platforması kimi formalaşdı. Artıq 24 ildir ki, forum ölkələr arasında təcrübə mübadiləsi üçün mühüm imkan yaradır, innovativ həllərin paylaşılmasını sürətləndirir, şəhərlərin gələcəyinə dair qlobal dialoq formalasdır.

Azərbaycanın bu il foruma evsahibliyi etməsi ölkəmiz üçün həm strateji, həm də praktik baxımdan mühüm üstünlükələr yaradır. İlk növbədə bu, dövlətimizin beynəlxalq mövqeyinin daha da güclənməsi baxımdan önemlidir. Belə ki, forumun keçirilməsi Azərbaycanın dayanıqlı inkisaf, şəhərsalma və urban transformasiya sahəsində qlobal dialoğun mərkəzinə çevriləməsi deməkdir. Bu isə ölkənin beynəlxalq nüfuzunu və yumşaq güc imkanlarını əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Diğer tərəfdən, şəhərsalma və planlaşdırımda qabaqcıl təcrübələrin mərkəzində olmaq, bu təcrübələrlə yaxından tanışlı hər bir ölkə üçün faydalıdır. Bu baxımdan forum zamanı dünyadan aparıcı şəhərsalma ekspertləri, şəhər rəhbərleri və planlaşdırıcılarla birbaşa temas innovativ yanaşmaların, "ağillı şəhər" həllərinin və "yaşıl planlaşdırma" modellərinin Azərbaycana transferini sürətləndirir.

Böyük qayıdış modelinin dünyaya təqdimatı

Dayanıqlı inkisaf gündəliyinin güclənməsi də mühüm möqamlardandır. Forum Azərbaycanın BMT-nin Dayanıqlı İnkisaf Məqsədlərinə, xüsusiəl SDG 11 - Dayanıqlı şəhərlər və icmalar hədəfinə sadıqlılığını real layihələr və nəticələrlə nümayiş etdirmək üçün güclü platforma rolunu oynayacaq.

Ən əsası isə WUF tarixi Zəfərimizdən sonra Azərbaycanın öz daxili imkanları hesabına sürətlə qurularaq inkisafə qovuşdurduğu, yeni həyatına başlayan Qarabağın, Şərqi Zəngəzurun beynəlxalq təqdimatı baxımdan əlverişli platformadır. Bərpəolunan ərazilərdə "yaşıl şəhər", "ağillı kənd", sifirdən planlaşdırma təcrübələrinin tətbiqinin qlobal məqyasda tanidlılması üçün belə bir forum unikal imkanlar deməkdir. Bu, Böyük qayıdış modelinin beynəlxalq nümunə kimi mövqelənməsinə xidmət edir.

Pesəkar potensialın və yaradıcı mühitin güclənməsi də "Şəhərsalma və Memarlıq İli"nin potensial faydalarındandır. Memarlar, urbanistlər, dizaynerlər və planlaşdırıcılar üçün yeni imkanlar açılır, pesəkar dialoq və beynəlxalq əməkdaşlıq genişlənir. Bu isə yerli kadrların bilik və bac-

riqlarının qlobal səviyyəyə çıxmasına şərait yaradır.

Eyni zamanda Qarabağda, Şərqi Zəngəzurda tətbiq edilən modern yanaşma, sifirdən qurulan şəhər və kəndlər müasir Azərbaycan şəhərsalmasının canlı laboratoriyasına çevirilir. "Ağillı şəhər", "ağillı kənd" və "yaşıl enerji" konsepsiyaları praktik nəticələrlə möhkəmlənir və beynəlxalq məqyasda nümunə kimi təqdim olunur.

"Şəhərsalma və Memarlıq İli"nin məhz Azərbaycanda BMT-nin Dünya Şəhərsalma Forumunun keçirildiyi dövrə təsadüf etməsi ölkəmizi qlobal urban gündəliyinin mərkəzinə getirir, Azərbaycanın müasir şəhərsalma baxışını dünyaya nümayiş etdirmek üçün güclü platforma yaradır.

Memarlıq ırsının qorunması və milli kimlik baxımından da bu ilin mövzusu böyük faydalara verir. Tarixi şəhər mühitinin, memarlıq ırsının qorunması ilə müasir inkisaf arasında harmoniya yaradılır. Bu, milli kimliyin şəhər məkanında davamlı yaşamasını təmin edir. Prezidentin 2026-ci ilin "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan edilməsi haqqında səroncamında xüsusi vurgulanır:

"UNESCO-nun Ümumdünya İrs Siyahısına daxil edilmiş nadir sərvətlərimiz - qədim və Orta əsrlərin şəhər mədəniyyətini özündə təcəssüm etdirən İçərişəhər və Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi, əzəmətli ruhunu indiyədək qoruyan Qız qalası, Şəkinin tarixi mərkəzi və Xan sarayı Azərbaycan şəhərsalma və memarlıq sənətinin dünya inciləri sırasında laylı yer tutan yadigarlarıdır.

900 illiyi UNESCO çərçivəsində yubileyləri keçirilən böyük şəxsiyyətlər siyahısına daxil olunan qüdrətli sənətkar Əcmi Naxçıvanının Azərbaycan və Yaxın Şərqi ərazilərinin Orta əsrlər memarlığına güclü təsir göstərmiş yaradıcılığı dövrün memarlıq məktəbinin ən yüksək zirvəsidir".

Nəticə etibarilə 2026-ci ilin "Şəhərsalma və Memarlıq İli" elan olunması təkcə bir sahənin öne çəkilməsi deyil. Bu, Azərbaycanın nümunəvi yaşayış modelinə, xalqın rifahına və ölkənin qlobal hədəfinə xidmət edən qərardır.

**İradə ƏLİYEVƏ,
"Azərbaycan"**